

ОСОКА ДЕВЕЛЛА

Carex davalliana Smith (*Vignea davalliana* (Smith) Rchb.)

Родина Осокові (Смикавцеві) — Cyperaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Реліктовий вид на сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Атлантична, Центральна та Сх. Європа, Середземномор'я. В Україні поширений на Зх. та Малому Поліссі, у Розточчі-Опіллі, Зх. Лісостепу, Карпатах і на Прикарпатті. Адм. регіони: Вл, Рв, Ль, Ів, Тр, Зк, Чц, Хм, Вн.

Чисельність та структура популяцій
Популяції нормального типу з досить високою чисельністю та переважанням генеративних особин. На осушених деградованих ділянках спостерігається зменшення чисельності та збільшення частки старих (субсенільних і сенільних) особин. На девастованих вторинно заболочених площах торфокар'єрів формуються молоді ценопопуляції з лівостороннім віковим спектром.

Причини зміни чисельності
Надмірне (критичне) осушення біотопів або зміна режиму експлуатації їхніх угруповань.

Умови місцезростання
На рівнині росте в долинах річок й улоговинах, у горах — на пологіх схилах з мокрими та вологими торфово-болотними ґрунтами, збагаченими карбонатами, а подекуди із помітним вмістом закисної форми заліза. Формує рідкісні зникаючі угруповання — асоціації *Caricetum davallianae* союзу *Caricion davallianae*. Трапляється в угрупованнях

союзів *Phragmition*, *Magnocaricion elatae*, *Calthion* і *Molinion*. Гірофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна короткочореневищна дводомна рослина, 10–50 см заввишки. Формує щільні невеликі купини 10–20 см діаметром з численними тонкими прямостоячими стеблами. Листки нечисленні (2–3), ниткоподібні. Суцвіття з одного верхівкового колоска. Чоловічі колоски вузькоциліндричні, жіночі — широкоциліндричні. Покривні луски жіночих квіток довгастояйцеподібні, поступово загострені. Мішечки темно-коричневі, видовжено-ланцетні з потовщеними краями та шорсткуватим носиком, під час досягання разом з покривними лусками

горизонтально або донизу відхилені від осі колоска. Приймочок 2. Плід — горішок. Цвіте в квітні–травні. Плодоносить у червні–серпні. Розмножується насінням і вегетативно.

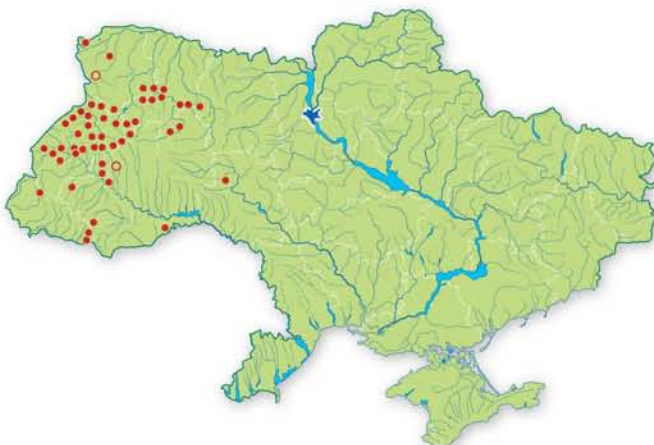
Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняють на території Карпатського БЗ, Шацького НПП, ПЗ «Розточчя», заказників «Волицький», «Верхобузькі болота» на Львівщині та інших об'єктів ПЗФ. Необхідно дослідити сучасні тенденції динаміки виду в умовах дії різних антропогенних чинників і проводити контроль за станом популяцій. Заборонено знищення місцезростань, порушення гідрологічного режиму.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Ґрунотвірне, кормове.

Основні джерела інформації
Алексеев, 1996; Андриенко, 1982; Данилик, 1994; Данилик, Антосяк, 1997; Егорова, 1999; Флора УРСР, 1940; ЧКУ, 1996.

Автори: І.М. Данилик, О.Т. Кузярін
Фото: О.О. Кагало

ОСОКА ЗБІДНЕНА

Carex depauperata Curt. ex With.

Родина Осокові (Смикавцеві) — Cyperaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Вид, що рідко трапляється на пн. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Атлантично-середземноморський, диз'юнктивно поширений в Атлантичній, Центральній та Пд. Європі, на Кавказі та в Малій Азії (пн.-сх. Туреччина). В Україні трапляється у Криму (передгірна та гірська пд.-сх. частини) і на Керченському п-ові. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Популяційні параметри невідомі. Необхідно з'ясувати їх сучасний стан.

Причини зміни чисельності
Вузька еколого-ценотична амплітуда, лімітована внаслідок порушення чи знищення природних місцевиростань (антропогенні чинники).

Умови місцезростання
Росте в сухих широколистяних лісах і чагарниках по гірських схилах. Належить до складу угруповань союзу *Carpino orientalis-Quercion pubescentis*. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна нещільнодернинна рослина з коротким кореневищем. Стебла 40–80 см заввишки, пряmostоячі, при основі з пурпуровими блискучими піхвами. Листки зелені, плоскі, 2–4(5) мм завширшки, жорсткі, коротші стебел. Нижній покривний листок коротший за суцвіття, з піхвою 1–5 см завдовжки. Суцвіття 2–4(5) колоскове. Верхній колосок чоловічий, блідо-коричневий або блідо-зелений, циліндричний. Решта — жіночі, довгасті, нещільні, з 4–6(9) квітками, нижні колоски на ніжках, пряmostоячі. Мішечки оберненояцеподібні, з численними жилками, жовтувато- чи бурувато-зелені, блискучі, різко звужені в довгий носик. Приймочок 3. Плід — горішок.

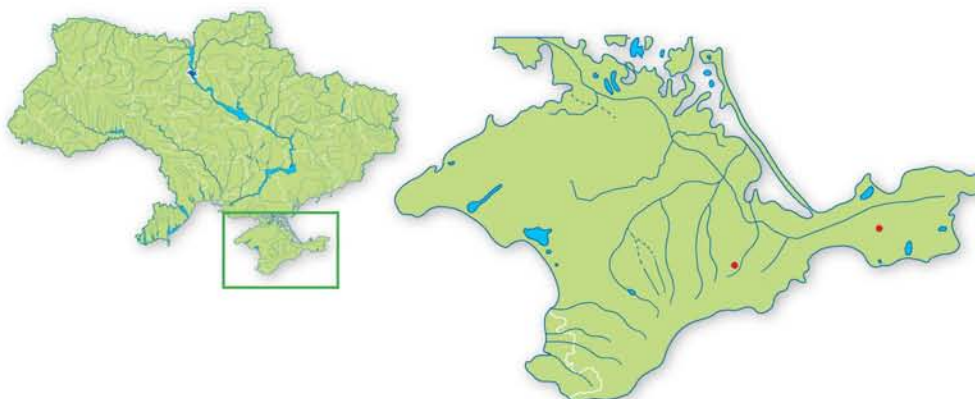
Цвіте у квітні. Плодоносить у травні-липні. Розмножується насінням і вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
На територіях ПЗФ не охороняють. Необхідно контролювати стан популяцій. Заборонено несанкціоноване збирання рослин, порушення умов зростання, рубки лісів.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Кормове, декоративне.

Основні джерела інформації
Егорова, 1999.

ОСОКА ДВОДОМНА

Carex dioica L. (*Vigna dioica* (L.) Rchb.)

Родина Осокові (Смикавцеві) — Cyperaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення

Рідкісний бореальний вид на пд. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Євразійський вид, поширений у Пн. та Середній Європі та Сибіру. В Україні зростає в Поліссі (переважно Зх. та Малому), на Поділлі, у Придніпровському Лівобережному Лісостепу. Адм. регіони: Вл, Рв, Жт, Кв, Чн, См, Ль, Тр, Вн, Чк.

Чисельність та структура популяцій

Популяції нечисельні, спостерігається зменшення їх кількості. Вид виступає як асектатор, зростає окремими невеликими куртинами.

Причини зміни чисельності

Осушення та освоєння боліт. Зменшення обводнення та пов'язане з ним збільшення заліснення, зменшення освітлення.

Умови місцезростання

Обводнені кислі (рН 4–5) мезотрофні або олігомезотрофні мохові, переважно сфагнові, рідше осоково-гіпнові, відкриті або рідколісні болота (кл. *Scheuchzerio-Caricetea nigrae*). Гігрофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Дводомна багаторічна трав'яна кореневищна рослина 10–40 см заввишки, з поодинокими одноставевими колосками. Листки щетиноподібні, гладень-

кі. Чоловічі колоски довгасті або лінійно-циліндричні з іржавими покривними лусками, жіночі — довгасто-яйцеподібні, 0,6–1,5 см завдовжки, густі, покривні луски яйцеподібні, темно-бурі, з широким білоплівчастим краєм, коротші за мішечки. Мішечки бурі або іржаві, з численними жилками, 2,5–3,5 мм завдовжки, звужені в короткий, косо зрізаний носик. Цвіте у квітні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Необхідно виявити і взяти під охорону всі місцезростання виду на Лівобережному Поліссі та Придніпров'ї. Охороняють у Рів-

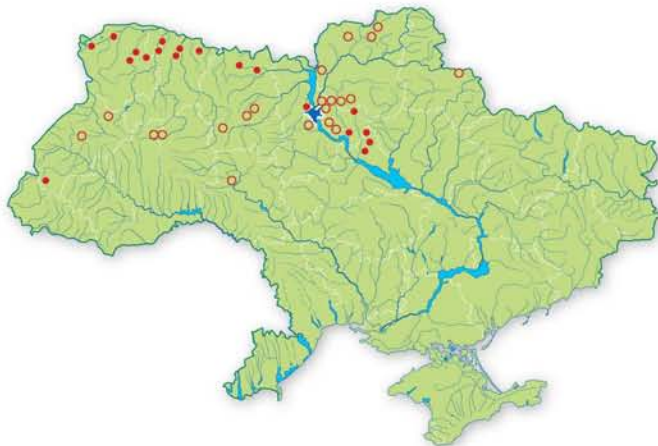
ненському та Черемському ПЗ, Шацькому НПП, ботанічній пам'ятці природи загальнодержавного значення «Романівське болото» (Київська обл.). Більшість місцезростань у Придніпров'ї, Малому Поліссі та на Поділлі втрачені. Заборонено порушення умов зростання гідрологічного режиму.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Торфоформує, ґрунтозахисне.

Основні джерела інформації

Андрієнко, Прядко, 1980; Байрак, Стецюк, 2005; Балашев, Андриєнко, Кузьмичев, Григора, 1982; Брадїс, Андриєнко, 1973; Крись, Вайнагій, 1988; Орлов, 2005; Фіторізноманіття Українського Полісся та його охорона, 2006.

Автори: Т.Л. Андрієнко, О.І. Прядко
Фото: В.В. Конішук

ОСОКА ТЕМНО-БУРА

Carex fuliginosa Schkuhr

Родина Осокові (Смикавцеві) — Cyperaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Аркто-альпійський, поширений в Пн. (Арктика), Центральній (Альпи, Карпати), Пд. і Сх. (Урал) Європі, Сибіру, Далекому Сході, Пн. Америці. В Україні росте у Карпатах: альпійський і субальпійський пояси. Адм. регіони: Ів, Зк.

Чисельність та структура популяцій
Усі популяції (Свидовець: г. Близниця, Чорногора: г. Великі Козли, г. Шпиці, г. Бребенескул, г. Смотрович), ізольовані, мають малі площі (50–1000 м²) й чисельність (50–500 особин), перебувають у нормальному стані. Найбільшою за площею та за чисельністю особин є популяція на скельних виступах г. Шпиці (1750 м н.р.м.).

Причини зміни чисельності
Стенотопність виду, вузька еколого-ценотична амплітуда, що лімітована різними природними (зміна фітоценотичних умов унаслідок заростання скель) та антропогенними (рекреація, витоупування) чинниками.

Умови місцезростання
Росте на кам'яних схилах і скелях у високогір'ї. Належить до представників

скельних угруповань союзу *Festuco saxatilis-Seslerion bielzii* (кл. *Carici rupestris-Kobrisietea bellardii*). Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна, щільнодернинна рослина з коротким кореневищем. Стебла 10–40 см заввишки, прямостоячі, при основі зі світло-бурими піхвами. Листки зелені, плоскі, 3–5 мм завширшки, відігнуті вниз, короткі, зі значною кількістю минулорічних сухих листків при основі. Нижній покривний листок з довгою піхвою і листковою пластинкою. Суцвіття китицеподібне, з 3–5 колосків. Верхній колосок гінекандричний (верхні квітки в колоску жіночі, нижні чоловічі). Решта — жіночі, яйцеподібні, на тонких,

довгих ніжках, звислі. Покривні луски яйцеподібні, чорно- або пурпурово-бурі, по краю вузькобілоперетинчасті, коротші за мішечки. Мішечки ланцетні, зверху темно-бурі, без жилок, з видовженим, шорстким носиком. Приймочок 3. Плід — горішок. Цвіте в червні. Плодоносить у липні-серпні. Розмножується переважно насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняють в Карпатському БЗ та Карпатському НПП. Необхідно контролювати стан популяцій. Заборонено порушення умов зростання, надмірна рекреація.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Кормове, ґрунтовірне, декоративне.

Основні джерела інформації
Данилик, 2000, Данилик, Малиновський, 1997; Егорова, 1999.

Автори: І.М. Данилик
Фото: І.М. Данилик

